



บทที่ 1

บทนำ

### ความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ถือว่าเป็นการศึกษาที่มีความสำคัญ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ตามบันทึกการนิเทศการศึกษา (กรมสามัญศึกษา 2528: 289-302) พบว่ามีโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวนทั้งสิ้น 1,596 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลาง 108 โรงเรียน และโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนภูมิภาค 1,488 โรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเขตการศึกษา 10 มีโรงเรียนมัธยมศึกษา มากที่สุด

ปฏิญญา สาธิต (2516: 446) ได้ศึกษางานโรงเรียนมัธยมศึกษาและได้ให้ทัศนะว่า งานโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สำคัญประกอบด้วย งานการสอนและพัฒนาหรือใช้หลักสูตร งานกิจการนักเรียน, งานการสัมพันธ์กับชุมชน, งานบุคลากรในโรงเรียน, งานการเงินและธุรการต่าง ๆ งานอาคารสถานที่และบริเวณ, งานการจัดองค์การและโครงสร้างของโรงเรียน

นอกจากนี้พินีส ทันทาคินทร์ (2524: 62-63) ยังได้กล่าวถึงงานโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่สำคัญว่าควรประกอบด้วย

1. งานด้านวิชาการหมายถึงงานที่เกี่ยวกับครู ตัวนักเรียน การจัดโปรแกรมการสอน การเตรียมอุปกรณ์และเทคโนโลยีทางการศึกษา การจัดบุคลากรด้านการสอน
2. งานด้านธุรการหมายถึงงานที่เกี่ยวกับงานการเงินและบัญชี การติดต่อกับองค์การภายนอก อาคารสถานที่ บริการด้านอื่น ๆ การปกครองควบคุมดูแลบุคลากรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน เช่น คนงาน นักการภารโรง เป็นต้น
3. งานด้านกิจการนักเรียนหมายถึงงานที่เกี่ยวกับการควบคุมดูแลความประพฤติ วินัยของนักเรียน และการบริการด้านการรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

งานการเงินและบัญชีถือเป็นส่วนหนึ่งของงานธุรการโรงเรียนที่มีความสำคัญ เพราะเป็นงานที่ผู้บริหารและบุคลากรที่ได้รับมอบหมายต้องทำเป็นประจำ เป็นงานที่จะเอื้ออำนวยเกื้อหนุนความสะดวกให้งานอื่น ๆ อันได้แก่ งานวิชาการ งานปกครอง งานบริการ ฯลฯ ดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

การปฏิบัติงานการเงินและบัญชีจะต้องปฏิบัติอยู่ในกรอบของกฎ ระเบียบ และข้อบังคับตลอดคู่มือการปฏิบัติงาน ซึ่งก็มักจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแก้ไขอยู่เป็นประจำ จำเป็นที่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนจะต้องติดตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีที่ออกใหม่หรือเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ตลอดเวลา

การปฏิบัติงานการเงินและบัญชี หากกระทำนอกกรอบของกฎ ระเบียบ และข้อบังคับย่อมจะได้รับโทษทางวินัยและทางแพ่ง ตามที่ปรากฏว่าผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนมีเป็นจำนวนไม่น้อยที่ประสบความยุ่งยาก ถูกสอบสวนตลอดจนต้องได้รับโทษอยู่เสมอ ดังนั้นผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีความแม่นยำและชัดเจนถูกต้องอย่างแท้จริงเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ และข้อบังคับตลอดจนคู่มือการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียน

สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียน เอกสารข้อบกพร่องที่พบจากการตรวจสอบภายในของสถานศึกษา (กรมสามัญศึกษา ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์: 1-14) พบว่า มีการรับเงินโดยไม่ออกใบเสร็จรับเงิน มีการรับเงินแล้วไม่บันทึกรายการในบัญชีเงินสดและบัญชีที่เกี่ยวข้องหรือบันทึกไม่ครบถ้วน ไม่จัดทำทะเบียนคุมใบเสร็จรับเงินและไม่รายงานการใช้ใบเสร็จรับเงินเมื่อสิ้นปีงบประมาณ ไม่ส่งใช้เงินยืมตามกำหนดเวลาและมีการให้ยืมรายใหม่โดยไม่ส่งใช้เงินยืมรายเก่า เป็นต้น นอกจากนี้จากเอกสารเก่าที่น่าสนใจ-เรื่องใหม่ที่ควรรู้เกี่ยวกับการเงินในสถานศึกษาซึ่งจัดรวบรวมโดยกองคลัง กรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา 2528: 61-79) ซึ่งสรุปข้อบกพร่องที่สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน ตรวจพบในการตรวจสอบบัญชีโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคคือ เจ้าหน้าที่คนเดียวทำหน้าที่ทั้งการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงินและเอกสารการรับจ่ายเงิน ตลอดจนลงบัญชี กรรมการเก็บรักษาเงินไม่ได้ตรวจนับเงินสดคงเหลือและมอบกุญแจให้กรรมการคนเดียว เป็นผู้ปิด เบ็ดที่เก็บเงินทำบัญชีไว้ยุ่งยากสับสนไม่เป็นปัจจุบัน รายการในบัญชีมีการขุดลบขีดฆ่า จัดทำรายงานการเงิน

ไม่ครบถ้วนไม่ถูกต้องตามหลักบัญชี ไม่มีการรวมยอดหรือปิดบัญชีแสดงยอดเงินคงเหลือ ผู้ตรวจ  
สอบภายในที่ได้รับการแต่งตั้ง ไม่ได้ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนด เป็นต้น

นับตั้งแต่ปีการศึกษา 2523 เป็นต้นมา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ  
ได้มีการกำหนดให้โรงเรียนมัธยมศึกษาทุกโรงเรียนต้องจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินบำรุงการศึกษาของโรงเรียน  
เอง นอกจากนี้ยังจะต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ปรากฏว่า  
เขตการศึกษา 10 ได้สนองนโยบายโดยจัดให้มีการอบรมในเรื่องดังกล่าว จังหวัดต่าง ๆ ในเขต  
การศึกษา 10 โดยเฉพาะกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาก็ได้จัดให้มีการอบรมบุคลากรเกี่ยวกับงานการ  
เงินและบัญชีขึ้นด้วยเช่นกัน โดยเป็นที่คาดหวังกันโดยทั่วไปว่าหลังจากที่บุคลากรดังกล่าวได้ผ่านการ  
อบรมไปแล้ว คงจะทำให้การดำเนินการและการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนเป็นไป  
อย่างถูกต้องและมีแนวการปฏิบัติงาน เช่นเดียวกัน ตลอดจนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นจากความสำคัญของงานการเงินและบัญชี ข้อบกพร่องและปัญหาที่เกิดขึ้นในการ  
ปฏิบัติงานการเงินและบัญชีที่กล่าวมาทั้งหมด จึงเป็นมูลเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษา  
และวิจัยในเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด  
กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10 ทั้งนี้เพื่อให้ทราบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละโรงเรียน  
โดยเฉพาะหากพิจารณาจำแนกตามขนาดของโรงเรียนจะมีแนวการปฏิบัติเหมือนหรือแตกต่างกัน  
อย่างไร นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงจากการปฏิบัติงานจริงของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ  
งานการเงินและบัญชีของโรงเรียนมัธยมศึกษา และนำผลที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้าง  
ความเข้าใจ การปรับปรุงและแก้ไขการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนมัธยมศึกษาให้ดี  
ยิ่งขึ้นต่อไป ทั้งยังจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้วิจัยเองซึ่งปฏิบัติงานและรับผิดชอบงานด้านนี้อยู่

#### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด  
กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียน  
มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10

### ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาการปฏิบัติงานการเงินและบัญชี ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 10 เท่านั้น

2. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตการศึกษา 10 ซึ่งจะจำแนกตามขนาดของโรงเรียนเป็น 4 ขนาดคือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ โดยแต่ละโรงเรียนผู้ให้ข้อมูลจะประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปฏิบัติงานการเงิน และบัญชีที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนไม่น้อยกว่า 1 ปีการศึกษา ในปีการศึกษา 2528 อย่างละ 1 คน ซึ่งจะได้กลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวนทั้งสิ้น 336 คน

3. การปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ขอบเขตงานการเงินและบัญชีของคู่มือการประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2527 (กรมสามัญศึกษา 2527: 46-48) ประกอบด้วย การทำแผนการใช้จ่ายเงินการทำหลักฐานการเงินและบัญชี การเก็บรักษาเงินและเอกสารการเงิน การใช้จ่ายเงิน การควบคุมและตรวจสอบการใช้จ่ายเงิน

### นิยามของคำบางคำที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากคำบางคำที่ใช้ในการวิจัย อาจมีความหมายแตกต่างจากคำที่ใช้กันโดยทั่วไป ผู้วิจัยจึงขอจำกัดความหมายของคำให้เป็นที่เข้าใจตรงกันดังต่อไปนี้

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึงโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดทำการสอนในเขตการศึกษา 10 สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึงโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนห้องเรียน ตั้งแต่ 1-12 ห้องเรียน

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง หมายถึงโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนห้องเรียน ตั้งแต่ 13-36 ห้องเรียน

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนห้องเรียน ตั้งแต่ 37-60 ห้องเรียน

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนห้องเรียน ตั้งแต่ 60 ห้องเรียนขึ้นไป

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่และบุคคลอื่นที่ปฏิบัติหน้าที่หรือรักษาการในตำแหน่งดังกล่าว

ผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชี หมายถึง ครูอาจารย์ที่ปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนซึ่งปฏิบัติงานในโรงเรียนนั้น ๆ มาไม่น้อยกว่า 1 ปีการศึกษา

เขตการศึกษา 10 หมายถึง จังหวัดต่างๆ ภายในเขตตามที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้แบ่งส่วนราชการ ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานีเป็นที่ตั้งเขต จังหวัดยโสธร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ นครพนม และมุกดาหาร รวมทั้งสิ้น 7 จังหวัด

งานการเงินและบัญชี หมายถึง การทำแผนการใช้จ่ายเงิน การทำหลักฐานการเงิน และบัญชี การเก็บรักษาเงินและเอกสารการเงิน การใช้จ่ายเงิน การควบคุมและตรวจสอบ การใช้จ่ายเงิน

#### ประโยชน์ของการวิจัย

ผลที่ได้จากการศึกษาและวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนมัธยมศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจ การปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียนมัธยมศึกษาให้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่องานบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวม

## วิธีดำเนินการวิจัย

### 1. กลุ่มประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้กลุ่มประชากรคือโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จากทุกจังหวัดในเขตการศึกษา 10 คือจังหวัด อุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ นครพนม และมุกดาหาร รวม ทั้งสิ้น 7 จังหวัด ซึ่งมีโรงเรียนมัธยมศึกษาในปีการศึกษา 2528 จำนวนทั้งสิ้น 198 โรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียนคือ โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 99 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 48 โรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 45 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 6 โรงเรียน โดยแต่ละโรงเรียนผู้ให้ข้อมูลจะประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน และผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชีที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนไม่น้อยกว่า 1 ปีการศึกษา ในปีการศึกษา 2528 อย่างละ 1 คน

### 2. การสุ่มตัวอย่างประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้จะใช้ทุกจังหวัดในเขตการศึกษา 10 โดยจะเลือกกลุ่มตัวอย่าง ประชากรจากโรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละขนาดของแต่ละจังหวัด โดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาด ของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane คือ

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

N = ขนาดประชากร

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง 0.1

(บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ 2527: 63)

จะได้กลุ่มตัวอย่างประชากรคือโรงเรียนมัธยมศึกษา จากทุกจังหวัด ในเขต การศึกษา 10 รวมทั้งสิ้น 168 โรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียนคือ โรงเรียน ขนาดเล็ก จำนวน 79 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 43 โรงเรียน โรงเรียน ขนาดใหญ่ จำนวน 40 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 6 โรงเรียน ทั้งนี้ โดยแต่ละโรงเรียนผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชี

ของโรงเรียน อย่างละ 1 คน จะได้กลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวนทั้งสิ้น 336 คน

### 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียน ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอาศัยแนวทางจากเอกสาร ตำรา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง คู่มือการปฏิบัติงานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 เป็นคำถาม เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะแบบเลือกตอบ
- ตอนที่ 2 เป็นคำถาม เกี่ยวกับการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียน มีลักษณะแบบเลือกตอบ แบบตรวจสอบรายการและเติมคำลงในช่องว่าง
- ตอนที่ 3 เป็นคำถาม เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียน มีลักษณะแบบเลือกตอบ แบบตรวจสอบรายการและเติมคำลงในช่องว่าง

โดยปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบแก้ไขให้สมบูรณ์

### 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 แหล่งข้อมูล แหล่งข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตการศึกษา 10 จำนวน 168 โรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียนคือ โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 79 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 43 โรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 40 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 6 โรงเรียน ในแต่ละโรงเรียนผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน 1 คน และผู้ปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียน 1 คนรวมกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 336 คน

4.2 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการด้วยตนเองเป็นบางส่วน และใช้บริการของการไปรษณีย์เป็นบางส่วน

#### 5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้วิธีหาค่าร้อยละ และเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียน วิเคราะห์โดยใช้วิธีหาค่าร้อยละ และจัดลำดับความถี่และเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

5.3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีของโรงเรียน วิเคราะห์โดยใช้วิธีหาค่าร้อยละ และจัดลำดับความถี่และเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ลำดับชั้นในการเสนอข้อมูล จะเสนอตามลำดับดังนี้

- บทที่ 1 กล่าวถึง ความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย นิยามของคำบางคำที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย
- บทที่ 2 กล่าวถึง หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- บทที่ 3 กล่าวถึง วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย กลุ่มประชากร การสุ่มตัวอย่างประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล
- บทที่ 4 กล่าวถึง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ